

CLAUDIU STAN

Cuprins

Listă prefațurilor, tabelelor și graficelor / 11

Listă prescurtări / 11

Listă tabele / 12

Listă grafice / 12

Prefață / 15

Introducere / 15

Reprezentările criminalității organizate la nivelul comunităților rurale ieșene

Studiu de caz: localitățile Grajduri și Lunca Cetățuii

Prefață de Nicu GAVRILUȚĂ

13. Apagarea și evoluția criminalității organizate / 44

13.1. Mafia / 45

13.2. Yakaza / 46

13.3. Triadele / 46

13.4. Alte forme / 47

INSTITUTUL EUROPEAN
2019

Cuprins

Lista prescurtărilor, tabelelor și graficelor / 11

Listă prescurtări / 11

Listă tabele / 12

Listă grafice / 12

Prefață / 15

Introducere / 19

Capitolul I. Criminalitatea organizată, o abordare sociologică / 23

I.1. Noțiunea de criminalitate / 23

I.2. Teorii elaborate cu privire la cauzalitatea criminalității / 26

I.2.1. Teorii care au la bază factori de ordin biologic / 28

I.2.2. Teorii care au la bază factori de ordin psihologic / 29

I.2.3. Teorii sociologice / 30

I.2.3.1. Gabriel Tarde (1843-1904) / 31

I.2.3.2. Enrico Ferri (1856-1929) și Raffaele Garofalo (1851-1934) / 32

I.2.3.3. Emile Durkheim (1858-1917) / 32

I.2.3.4. Clifford Robe Shaw (1895-1957) și Henry Donald McKay (1899-1980) / 34

I.2.3.5. Edwin Hardin Sutherland (1883-1950) / 35

I.2.3.6. Robert King Merton (1910-2003) / 36

I.2.3.7. Albert K. Cohen (1918-2014) / 38

I.2.3.8. Richard A. Cloward (1926-2001) și Lloyd E. Ohlin (1918-2008) / 39

I.2.3.9. Edwin McCarthy Lemert (1912-1996) / 40

I.2.3.10. Marvin Wolfgang (1924-1998) și Franco Ferracuti (1927-1992) / 41

I.2.3.11. Walter Reckless (1899-1988) / 41

I.2.3.12. Travis Warner Hirschi (1935-2017) / 42

I.3. Apariția și evoluția criminalității organizate / 44

I.3.1. Mafia / 45

I.3.2. Yakuza / 46

I.3.3. Triadele / 46

I.3.4. Alte forme / 47

I.4. Caracteristici și tipologii / 49

Capitolul II. Criminalitatea organizată din România contemporană. O perspectivă sociologică / 55

- II.1. Evoluția fenomenului criminalității / 56
- II.2. Caracteristici și tipologii ale criminalității organizate / 61
- II.3. Forme de manifestare ale criminalității organizate în România / 63
 - II.3.1. Traficul de persoane / 64
 - II.3.2. Traficul de droguri / 66
 - II.3.3. Infrațiuni de criminalitate informatică / 67
 - II.3.4. Infrațiuni economice și de spălare a banilor / 68
 - II.3.5. Infrațiuni de finanțare a actelor de terorism / 73
- II.4. Tehnici de prevenire și combatere a criminalității organizate / 74
- II.5. Criminalitatea organizată și etnia romă / 77
 - II.5.1. Etnie, minoritate, neam / 77
 - II.5.2. Preocupări ale societății românești contemporane cu privire la romi / 79
 - II.5.3. Organisme cu rol în gestionarea problematicii romilor / 82
 - II.5.4. Aspecte demografice cu privire la populația de etnie romă / 85
 - II.5.5. Percepția criminalității în rândul etniei rome / 87

Capitolul III. Comunitățile rurale din România / 93

- III.1. Delimitări conceptuale / 93
- III.2. Evoluția populației / 95
- III.3. Perspectiva sociologică asupra dezvoltării comunitare / 97
 - III.3.1. Concepte cheie legate de dezvoltarea comunitară / 99
 - III.3.2. Teorii ale dezvoltării comunitare / 100
- III.4. Tipologii relevante ale satelor României / 100
 - III.4.1. Caracteristicile comunităților rurale / 101
 - III.4.2. Calitatea vieții în spațiul rural / 102
 - III.4.3. Problemele cu care se confruntă spațiul rural românesc / 104
 - III.4.4. Tipologia socială a comunităților rurale de romi din România / 105
- III.5. Criminalitatea în zonele rurale românești / 109
- III.6. Comunitățile rurale din județul Iași / 111
 - III.6.1. Comuna Grajduri, județul Iași / 112
 - III.6.1.1. Aspecte geografice / 112
 - III.6.1.2. Repere istorice / 112
 - III.6.1.3. Populație / 113
 - III.6.1.4. Aspecte sociale / 115
 - III.6.1.4.1. Familii și locuințe / 115
 - III.6.1.4.2. Etnii / 115

- III.6.1.4.3. Religii / 117
- III.6.1.5. Aspecte economice / 117
- III.6.1.6. Aspecte culturale / 118
- III.6.1.7. Arhitectură și obiective turistice / 118
- III.6.2. Comuna Ciurea, județul Iași / 119
 - III.6.2.1. Aspecte geografice / 119
 - III.6.2.2. Repere istorice / 119
 - III.6.2.3. Populație / 121
 - III.6.2.4. Aspecte sociale / 122
 - III.6.2.4.1. Familii și locuințe / 122
 - III.6.2.4.2. Etnii / 122
 - III.6.2.4.3. Religii / 123
 - III.6.2.5. Aspecte economice / 123
 - III.6.2.6. Aspecte culturale / 124
 - III.6.2.7. Arhitectură și obiective turistice / 126

Capitolul IV. Metode și tehnici specifice cercetării sociologice a criminalității organizate / 129

- IV.1. Scopul cercetării / 130
- IV.2. Obiectivele și ipotezele cercetării / 132
- IV.3. Grupul țintă / 134
- IV.4. Colectarea datelor / 134
- IV.5. Metode și tehnici de cercetare / 135
 - IV.5.1. Observația sociologică / 136
 - IV.5.2. Interviu semidirectiv / 140
 - IV.5.3. Chestionarul / 141
 - IV.5.4. Analiza documentelor sociale / 143
- IV.6. Limite ale cercetării / 144

Capitolul V. Rezultatele cercetării calitative (de teren) cu privire la criminalitatea organizată în comunitățile Grajduri și Lunca Cetățuiei din județul Iași / 147

- V.1. Aspecte preliminare privind criminalitatea organizată în comunitățile Grajduri și Lunca Cetățuiei din județul Iași / 147
 - V.1.1. Evoluția fenomenului criminalității organizate / 147
 - V.1.1.1. Gruparea CORDUNEANU / 147
 - V.1.1.2. Gruparea STĂNESCU / 148
 - V.1.1.3. Gruparea APARASCHIVEI / 149
 - V.1.2. Elemente de criminalitate organizată specifice comunităților de romi din localitățile Grajduri și Lunca Cetățuiei din județul Iași / 149
- V.2. Rezultatele observației sociologice / 152

V.3. Rezultatele interviului semidirectiv/ 162

V.3.1. Interviuri cu persoane de etnie romă / 162

V.3.2. Interviuri cu specialiști / 178

Capitolul VI. Rezultatele cercetării cantitative cu privire la criminalitatea organizată în comunitățile Grajduri și Lunca Cetățuii din județul Iași / 185

VI.1. Chestionarul / 185

VI.1.1 Elemente de statistică descriptivă / 186

VI.1.1.1. Respondenți de etnie romă / 186

VI.1.1.2. Respondenți români / 199

VI.1.2. Elemente de analiză statistică / 207

VI.2. Analiza documentelor sociale / 211

VI.2.1. Date statistice / 211

VI.2.1.1. Rapoarte ale D.I.I.C.O.T. / 211

VI.2.1.2. Date obținute de la Oficiul Registrului Comerțului de pe lângă Tribunalul Iași / 216

VI.2.1.3. Situație infracțiuni sesizate I.P.J. Iași (comunele Grajduri și Ciurea) / 220

VI.2.1.4. Situația persoanelor aflate în evidența Serviciului de Probatiune Iași care au domiciliul în comunele Grajduri și Ciurea / 222

VI.2.1.5. Situația persoanelor încarcerate care au domiciliul în comunele Grajduri și Ciurea / 226

VI.2.1.5. Situația dosarelor aflate pe rolul instanțelor de judecată cu privire la persoane care au domiciliul în județul Iași / 228

VI.2.2. Dosare penale analizate/ 230

VI.2.2.1. Tribunal Timiș / 230

VI.6.2.1.1. Situația de fapt / 231

VI.6.2.1.2. Declarații persoane cercetate / 232

VI.6.2.1.3. Analiza conduitei persoanelor domiciliat în localitatea Grajduri pe parcursul cercetărilor / 235

VI.2.2.2. Tribunal Iași / 235

VI.2.2.2.1. Situația de fapt / 235

VI.2.2.2.2. Declarații persoane cercetate / 237

VI.2.2.2.3. Analiza conduitei persoanelor domiciliat în localitatea Lunca Cetățuii pe parcursul cercetărilor / 237

VI.2.2.3. Tribunal Mureș / 237

VI.2.2.3.1. Situația de fapt / 238

VI.2.2.3.2. Declarații persoane cercetate / 238

VI.2.2.3.3. Analiza conduitei persoanelor domiciliat în localitățile Grajduri și Lunca Cetățuii pe parcursul cercetărilor / 240

VI.2.2.4. Curtea de Apel Iași / 240

VI.2.2.4.1. Situația de fapt / 241

VI.2.2.4.2. Declarații persoane cercetate / 242

VI.2.2.4.3. Analiza conduitei persoanelor domiciliat în localitatea
Grajduuri pe parcursul cercetărilor / 243

Capitolul VII. Soluții și strategii de intervenție privind combaterea criminalității organizate – din perspectivă sociologică și juridică / 245

VII.1. Soluții și strategii propuse / 245

VII.2. Prezentarea contribuțiilor proprii / 247

Concluzii / 249

Bibliografie / 253

Capitolul I

Criminalitatea organizată, o abordare sociologică

I.1. Noțiunea de criminalitate

„Într-un grup, într-o societate există un ansamblu de norme construite pe valori. O conduită construită pe valori, pe norme este normală (social). În caz contrar, vorbim de o conduită deviantă, delincventă, de o conduită socialmente patologică”⁵.

Astfel, „în ansamblul formelor de devianță socială se include una cu un grad sporit de gravitate socială care, afectând și încălcând principalele valori și relații sociale protejate de legislația penală, constituie fenomenul de criminalitate, delincvență sau infracționalitate”⁶.

Din punct de vedere sociologic, „o situație socială se transformă în problemă socială atunci când se abate suficient de la normalitatea acceptată și recunoscută de către majoritatea statistică, astfel încât devine o amenințare pentru buna funcționare a societății”⁷.

Ce se înțelege prin *criminalitate*? Atunci când vorbim de criminalitate, ne referim la „totalitatea infracțiunilor săvârșite pe un anumit teritoriu într-o anumită perioadă”⁸.

Criminalitatea, considerăm că trebuie catalogată ca fiind una dintre cele mai importante probleme sociale cu care se confruntă o națiune. Atâta timp cât societatea va exista, va exista și criminalitate, tot ce se poate face este reducerea dimensiunilor acesteia. O modalitate prin care criminalitatea poate fi redusă sau controlată se poate face concentrându-se pe scăderea cererii de pe piață. Cu titlu

⁵ Ion Ionescu și Dumitru Stan, *Elemente de sociologie*, volumul 1, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1997, p. 139.

⁶ Dan Banciu, *Crima și criminalitatea*, București, Lumina Lex, 2005, p. 46.

⁷ Doru Buzducea, *Aspecte contemporane în asistența socială*, Iași, Editura Polirom, 2005, p. 71.

⁸ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *DEX – Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Univers Enciclopedic Gold, 2016, p. 272.

de exemplu, putem considera faptul că, dacă se vor duce politici publice care vor determina populația să conștientizeze că drogurile nu sunt bune pentru organism, lipsa cererii va duce la scăderea importurilor de droguri și implicit la diminuarea fenomenului infracțional.

„Criminalitatea, ca fenomen sociouman, are în componența sa întreg arsenalul de comportamente umane care sunt interzise de legea penală și ea reflectă individualitatea bio-psiho-socială a celor care au comis infracțiuni, uneori în cadrul unor realități istorice impuse, alteori în unitatea lor contradictorie de moment”⁹.

„Devianța poate fi definită drept nonconformism față de un set de norme, care sunt acceptate de un număr semnificativ de oameni, în cadrul unei comunități sau a unei societăți”¹⁰.

Conform legislației din România, „infracțiunea este fapta prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție, nejustificată și imputabilă persoanei care a săvârșit-o”¹¹.

Din definiție rezultă faptul că, pentru a fi acuzat de săvârșirea unei infracțiuni, trebuie să comiți o faptă care să fie prevăzută de Codul Penal sau legile speciale, cu intenție sau din culpă, contrară ordinii sociale și fără a exista o cauză justificativă iar fapta să fie imputabilă persoanei care a săvârșit-o. Totodată, infracțiunea este singurul temei al răspunderii penale.

„Cuvântul *infracțiune* este folosit cu regularitate în conversațiile de zi cu zi. Faptul că este utilizat în această manieră înseamnă că există un nivel suficient de înțelegere comună. Cu toate acestea, acest lucru maschează un număr de complexități. Așa cum vom vedea, identificarea limitei dintre faptele care sunt infracțiuni și faptele care nu sunt infracțiuni este deseori departe de a fi simplă”¹².

Indiferent de dorința noastră sau a societății cu privire la prevenirea și combaterea unor fapte antisociale, „infracțiunea, ca moartea și taxele, va fi întotdeauna cu noi. Stupiditatea, psihopatia cupiditară (n.n. setea de bani), lăcomia,

⁹ Tudor Amza și Cosmin Petronel Amza, *Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică*, București, Editura Lumina Lex, 2008, p. 28.

¹⁰ Anthony Giddens, *Sociologie*, ediția a III-a, traducere de Radu Săndulescu și Vivia Săndulescu, București, Editura Bic All, 2000, p. 189.

¹¹ Legea nr. 286/2009 privind *Noul Cod Penal al României*, publicată în Monitorul Oficial nr. 510 din 24 iulie 2009, în vigoare de la 1 februarie 2014, articolul 15, alineatul 1.

¹² Tim Newburn, *Criminology*, Devon, Willan Publishing, 2007, p. 6 (traducere de CS, text original: „The word crime is used regularly in everyday conversation. That it is used in this manner implies that there is a sufficient level of common understanding. On one level this is undoubtedly the case. However, this marks a number of complexities. As we will see, identifying the boundary between acts that are crimes, and acts which are not crimes is often far from straightforward”).

intoxicația, emoția puternică și impulsivitatea fac parte din condiția umană, la fel cum am fi dorit altfel, și toate societățile trebuie să facă față efectelor lor”¹³.

„Înțelegerea faptului că, criminalizarea este guvernată de inegalitățile substanțiale ale puterii în societatea modernă poate conduce în mod evident la încercarea de a găsi un nou set de principii fundamentale care să deducă ce activități sunt infracțiuni. Ea ia forma unei încercări de eliberare și a drepturilor omului inalienabile care sunt fundamentul ei”¹⁴.

Pornind de la definiție și elementele caracteristice, observăm faptul că, în cadrul unei societăți trebuie respectate anumite norme de conduită, iar nesocotirea sau încălcarea acestora, în funcție de gravitate, atrage după sine răspunderea civilă, disciplinară, contravențională sau penală. În cazul răspunderii penale, legiuitorul trebuie să definească foarte bine în ce constă o faptă penală, cum poate fi aceasta comisă și care sunt limitele de pedeapsă pe care judecătorul trebuie să le aibă în vedere atunci când pronunță o hotărâre de condamnare.

„În ceea ce privește crima, o poziție constructivistă socială ar susține că infracțiunea nu există *acolo*, așteptând să fie descoperită, ci este pusă în practică numai printr-un proces negociat care implică persoanele care încalcă legea, poliția, instanțele judecătorești, avocații și factorii politici care elaborează legile și definesc comportamentul unei persoane ca fiind criminal”¹⁵.

Încă din cele mai vechi timpuri, „crima sau infracțiunea, fiind legată de societate, a existat și va exista întotdeauna. Vor exista mereu criminali, precum există săraci, neputincioși, imbecili. Această inegalitate este inerentă societății.

¹³ Michael Tonry, „Crime and Public Policy” în Michael Tonry (editor), *The Oxford Handbook of Crime and Public Policy*, Oxford, New York, Auckland etc, Oxford University Press, 2009, p. 3 (traducere CS, text original: „Crime, like death and taxes, will always be with us. Stupidity, cupidity psychopathy, greed, intoxication, strong emotion and impulsiveness are part of the human condition, much as we might wish it were otherwise, and all societies have to deal with their effects”).

¹⁴ John Lea, *Crime & Modernity*, Londra, Thousand Oaks, New Delhi, Sage Publications, 2002, p. 6 (traducere de CS, text original: „The understanding that criminalization is governed by the substantive inequalities of power in modern society can lead obviously to the attempt to find a new set of foundational principles from which to deduce what activities are crime. It takes the form of an attempted of liberation and the inalienable human rights that are its foundation”).

¹⁵ John Muncie, Deborah Talbot și Reece Walters, ‘Interrogating Crime’ în John Muncie, Deborah Talbot și Reece Walters (editori), *Crime: Local and Global*, Devon, Oregon, Willan Publishing și Milton Keynes: The Open University, 2010, p. 13 (traducere de CS, text original: „With regard to crime, a social constructionist position would argue that crime does not exist ‘out there’ waiting to be discovered, but is only brought into existence through a negotiated process that involves the rule violator, the police, the courts, lawyers and the law makers who define a person’s behavior as criminal”).

Astfel, este o utopie a ne gândi la stărpirea absolută a criminalității; tot ce putem face este ca s-o reducem și s-o îmblânzim”¹⁶.

I.2. Teorii elaborate cu privire la cauzalitatea criminalității

„Din perspectiva sociologiei devianței, individul uman trebuie acceptat ca o ființă care, în mod obișnuit, acționează rațional, dar, uneori, automat sau chiar irațional, iar societatea se preocupă tot mai eficient să reducă eclipsele de iraționalitate ce se pot manifesta la nivelul individului uman”¹⁷.

„În ceea ce privește devianța socială și, mai ales, delincvența juvenilă și criminalitatea, societatea – în ansamblul ei – a pierdut mult timp întrebându-se dacă există, într-adevăr, asemenea fenomene și în ce măsură dimensiunea sau gravitatea lor merită o atenție particulară”¹⁸.

În acest sens, numeroși sociologi și criminologi au încercat să găsească explicații pentru comportamentele deviante, propunând diverse teorii sau efectuând numeroase cercetări pentru a putea stabili ce anume determină un individ să aibă o conduită infracțională, unii susținând că există o anumită predispoziție spre comiterea unor fapte antisociale la unele persoane iar alții că, în anumite circumstanțe excepționale, orice om poate deveni infractor.

Astfel, au fost elaborate mai multe teorii, susținându-se că devianța și comportamentul infracțional sunt în legătură cu caracteristicile fizice și biologice ale persoanelor, cu nivelul de inteligență, personalitatea sau cu mediul în care aceștia trăiesc.

„Variația delincvenței poate fi explicată prin invocarea mai multor factori determinanți: starea economică a respectivei colectivități, eficiența mecanismelor de control social și de integrare, oportunități de delincvență etc.”¹⁹.

Din punct de vedere sociologic, „o societate în care ansamblul normelor se caracterizează prin precizie, rigurozitate, eficiență este o societate normată, normală, integrată. Când normele se înmulțesc și devin opuse, contrare, contradictorii, când indivizii găsesc porțițe de a scăpa de constrângerea lor, când nu

¹⁶ Traian Pop *apud* Tudor Amza și Cosmin Petronel Amza, *op. cit.*, p. 48.

¹⁷ Pavel Abraham și Costel Dumitrescu, *Sociologia devianței și controlul social*, București, Editura Detectiv, 2010, p. 12.

¹⁸ Vasile Miftode, *Tratat de asistență socială. Protecția populației specifice și auto-marginalizarea*, Iași, Editura Lumen, 2010, p. 451.

¹⁹ Cătălin Zamfir, *Spre o paradigmă a gândirii sociologice*, Iași, Editura Polirom, 2005, p. 35.

există norme sau când unele sunt abrogate iar altele nu le-au luat încă locul, societatea e într-o situație anomică”²⁰.

„Studiul comportamentului deviant reprezintă unul dintre domeniile cele mai interesante și complexe ale sociologiei. Acesta ne învață că niciunul dintre noi nu este atât de normal pe cât ne-ar plăcea să credem. Totodată, ne ajută să înțelegem că persoanele al căror comportament pare de neînțeles sau straniu pot fi considerate ființe raționale atunci când înțelegem din ce motiv acționează în felul respectiv”²¹.

În secolul al XVIII-lea, Cesare Beccaria a susținut că legile trebuie elaborate în mod rațional și doar de către legiuitor, judecătorii trebuie să stabilească pedepsele în funcție de limitele impuse de lege și nu după bunul plac iar aplicarea pedepselor să aibă loc prompt, pentru ca cel pedepsit să conștientizeze faptul că pedeapsa aplicată vine ca urmare a infracțiunii comise. Totodată, acesta a militat pentru prevenirea comiterii de infracțiuni prin elaborarea unor legi simple, clare și care să fie publicate pentru a ajunge la cunoștința publicului.

„Având în vedere nevoia oamenilor de a trăi în societate, precum și pactele ce apar în mod necesar în scopul de a reglementa interesele particulare divergente, vom avea o scară a neorânduinelilor; pe prima treaptă se află neorânduilele care distrug imediat societatea și pe ultima, cea mai mică nedreptate ce poate fi adusă membrilor privați ai societății. Între aceste două extreme avem toate acțiunile ce aduc atingere binelui public, numite infracțiuni și toate descresc treptat de la cea mai gravă până la cea mai mărunță”²².

În cartea sa, *On crimes and Punishments*, Cesare Beccaria susține faptul că „este necesar ca pedeapsa să nu se constituie în niciun caz într-un act de violență din partea unuia, sau a mai multora, împotriva unui cetățean particular. Ea trebuie să fie esențialmente publică, promptă, necesară și, pe cât posibil, în circumstanțele date, proporțională cu crima și dictată de lege”²³.

Ulterior, la mijlocul secolului al XIX-lea, Auguste Comte a introdus o nouă teorie, cea a pozitivismului, susținând faptul că societatea funcționează după propriul set de reguli și că pentru a cunoaște fenomenul social este necesară o abordare științifică, iar Charles Darwin a susținut că oamenii sunt ființe asemănătoare animalelor, doar că dispun de o dezvoltare și evoluție superioară, introducând astfel teoria evoluționistă.

„Beccaria, Quetelet și Lombroso admit anormalitatea esențială a conduitei criminale: fiecare în felul său pledează pentru eradicarea ei, indicând modul

²⁰ Ion Ionescu și Dumitru Stan, *op. cit.*, p. 137.

²¹ Anthony Giddens, *op. cit.*, p. 189.

²² Cesare Beccaria, *Despre infracțiuni și pedepse*, prefață de Giulio Giorello, traducere de Dana Grasso, București, Editura Humanitas, 2007, p. 69.

²³ Tudor Amza și Cosmin Petronel Amza, *op. cit.*, p. 97.

de abordare care să fie, în opinia fiecăruia, cel mai eficace în îndeplinirea acestei sarcini. Pentru primul, soluția este construirea unui drept penal bazat pe principii democratice și pe rațiune. Pentru cel de-al doilea, este importantă găsirea cauzelor sociale ale delincvenței în scopul de a îndrepta acțiunea puterii publice în direcția *moralizării* contravenienților. Pentru ultimul, crima este o conduită patologică, iar aceasta trebuie vindecată pe baza unui tratament individual care nu recurge decât în anumite cazuri la instrumentele dreptului”²⁴.

I.2.1. Teorii care au la bază factori de ordin biologic

Pornind de la teoriile promovate de Auguste Comte și Charles Darwin, Cesare Lombroso emite o nouă teorie prin care susține faptul că infractorii care se nasc cu tendințe infracționale pot fi identificați ușor după trăsăturile feței, dar și că se remarcă ca fiind persoane mai puțin evolute și mai primitive.

„Lombroso susținea că, în caracterul criminalului complet, se găsește capacitatea de gândire slabă, mediocră, cu o mandibulă dezvoltată excesiv, cu privirea asemănătoare cretinilor și cu un craniu asimetric. Barba este – în opinia lui Lombroso – rară sau lipsește, însă, are o pilozitate abundentă iar nasul este turtit și acvilin”²⁵.

Conform teoriei promovate de către acesta „s-a elaborat ipoteza potrivit căreia, dacă la un individ apar mai multe anomalii și mai cu seamă cele de natură atavică, acesta poate fi considerat ca fiind criminal înnașcut sau o persoană cu puternice înclinații criminogene, care nu pot fi modificate prin influența pozitivă a mediului”²⁶.

Această nouă abordare a fost contestată atât în momentul apariției, cât și ulterior, dar a constituit un punct de plecare pentru formularea altor teorii, fiind amintită în cercetările similare.

Ulterior, „în ultima parte a secolului al XIX-lea, înțelepții au început să se îndoiască de aceste idei, fiind influențați de extinderea căutării explicațiilor științifice a comportamentului filozofic, criminologii și-au îndreptat atenția de la crimă la criminal. Ei spuneau că oamenii nu au ales din propria lor dorință să comită crima ci, mai degrabă, factori situați dincolo de controlul lor sunt responsabili pentru comportamentul criminal”²⁷.

²⁴ Albert Ogien, *Sociologia devianței*, traducere de Dana Lungu și George Neamțu, Iași, Editura Polirom, 2002, p. 21.

²⁵ Gavril Paraschiv, Daniel-Ștefan Paraschiv și Elena Paraschiv, *Criminologie: evoluția cercetărilor privind cauzalitatea și prevenirea infracțiunilor*, București, Editura Pro Universitaria, 2014, p. 44.

²⁶ Tudor Amza și Cosmin Petronel Amza, *op. cit.*, p. 114.

²⁷ *Ibidem*, p. 109.

În prima parte a secolului al XX-lea, Ernst Kretschmer a susținut că oamenii comit infracțiuni în funcție de tipul de constituție (astenic, athletic, picnic și dysplastic), iar lucrările sale au fost dezvoltate în continuare de William Sheldon, care „a construit o tipologie fizică și mentală conținând fapte cunoscute din embrionologie și fiziologia dezvoltării”²⁸.

Tot cu privire la influența tipului de constituție asupra comportamentului infracțional elaborează o teorie și Benigno di Tullio. Potrivit acestuia „constituția cuprinde pe de o parte elementele ereditare și congenitale, iar pe de altă parte elemente dobândite în timpul vieții (în special în prima marte a ei). În acest context, constituția delincventă ar fi rezultatul plurității elementelor de ordin congenital, ereditar sau înăscut, ce ar avea influențe asupra tendințelor criminogene, care nu conduc automat și la săvârșirea de fapte antisociale, însă există o probabilitate mai mare ca individul ce le posedă să comită anumite infracțiuni”²⁹.

Astfel, se remarcă faptul că a existat un proces de cercetare continuă și dorința de a se stabili ce anume determină o persoană să devină infractor, cum și dacă poate fi anticipată comiterea unei infracțiuni și, mai ales, cum se poate preveni săvârșirea de infracțiuni.

1.2.2. Teorii care au la bază factori de ordin psihologic

„La un moment dat, teoria lombrosiană a pus în umbră aspectele privind psihologia infractorului, aceasta revenind în centrul preocupărilor criminologilor la începutul secolului XX”³⁰.

O nouă teorie a fost elaborată de Sigmund Freud, care consideră faptul că personalitatea este alcătuită din EU (partea conștientă), SUPREU și SINE (subconștientul). „În concepția lui Freud, diferența dintre infractor și neinfractor s-ar situa la nivelul SUPREULUI. Pulsurile organice antisociale, tendințele infracționale ar fi prezente la toți indivizii, dar rămân ascunse în procesele profunde ale personalității acestora, fiind controlate și stăpânite pe măsura dezvoltării și trecerii la faza adultă, de către EU”³¹.

Sintetizând, putem spune că „SUPREUL este cel care dictează EULUI, acesta din urmă supunându-se sau nu ordinului de a controla și stăpâni pulsunile SINELUI”³².

„Cea mai importantă teorie psihanalitică aparține însă lui Alfred Adler, care, în analiza criminologică a comportamentului infracțional a elaborat conceptul de *complex de inferioritate*, acordând o importanță deosebită slăbiciunii

²⁸ *Ibidem*, p. 142.

²⁹ Gavril Paraschiv, Daniel-Ștefan Paraschiv și Elena Paraschiv, *op. cit.*, p. 46.

³⁰ *Ibidem*, p. 47.

³¹ *Ibidem*, p. 47.

³² Rodica-Mihaela Stănoiu, *Criminologie*, vol. 1, București, Editura Oscar Print, 1997, p. 61.

umane”³³. „Complexul de inferioritate poate conduce oricând la săvârșirea de infracțiuni sau a altor fapte antisociale, prin intermediul cărora individul reușește să atragă atenția opiniei publice asupra sa, compensându-și astfel psihologic propria-i inferioritate”³⁴.

Tot din punct de vedere psihologic este tratată criminalitatea și de către David Abrahamsen care susține că principalele cauze ale delincvenței sunt declanșate ca urmare a condițiilor familiale în care cresc și se dezvoltă copiii, din punct de vedere afectiv și nu economic sau social, atrăgând atenția că viitorii delincvenți se formează, mai degrabă, dintre copiii care nu se supun părinților între vârsta de 2 și 4 ani.

„Despre aceasta ne vorbește și titlul uneia dintre lucrările lui Abrahamsen: *Situația încordată în familie – cauza principală a conduitei delictuoase*, în care el argumentează că un copil devine delincvent, fie că în familie nu i s-a acordat atenție și el devenind mare caută să atragă atenția sa prin delikte, fie că în familie a fost prea tutelat și protestele sale împotriva acestei tutele se manifestă mai târziu prin delikte”³⁵.

O altă teorie, elaborată de Jean Pinatel, introduce termenul de personalitate criminală, respingând ideea unei diferențe dintre infractor și neinfractor. „De asemenea, consideră că trăsăturile cele mai des întâlnite la infractori, cum ar fi: labilitatea psihică, agresivitatea, egocentrismul etc. nu sunt specifice infractorilor dacă sunt luate izolat, cu numai reunirea lor într-un tot unitar dau personalității un caracter infrațional. Această constelație de trăsături ar reprezenta modelul central al personalității criminale”³⁶.

I.2.3. Teorii sociologice

„Spre deosebire de teoriile sau interpretările biologice sau psihologice cu privire la geneza devianței, teoriile sau concepțiile sociologice pun accentul fie pe rolul structurilor sociale, fie pe rolul proceselor sociale care determină devianța. În contextul acestor teorii, devianța este privită atât ca o violare normativă, cât și ca o definiție socială aplicată acelor indivizi care nu seamănă cu toată lumea”³⁷.

„Sociologia criminală a dezvoltat rolul influențelor sociale – familie, grup local, strada, orașul etc. – în comiterea crimei, după cum a arătat și rolul crizelor

³³ Gavril Paraschiv, Daniel-Ștefan Paraschiv și Elena Paraschiv, *op. cit.*, p. 49.

³⁴ *Ibidem*, p. 50.

³⁵ Tudor Amza și Cosmin Petronel Amza, *op. cit.*, p. 182.

³⁶ Gavril Paraschiv, Daniel-Ștefan Paraschiv și Elena Paraschiv, *op. cit.*, p. 50.

³⁷ Sorin M. Rădulescu, *Sociologia devianței și a problemelor sociale*, București. Lumina Lex, 2010, p. 89.

sociale și economice în variațiile criminalității – creștere, descreștere – ca fenomen social”³⁸.

Având în vedere faptul că noi am realizat o cercetare sociologică, vom prezenta în continuare, cronologic, principalele teorii elaborate de sociologi, de-a lungul vremii, cu privire la criminalitate, întrucât „orice evaluare satisfăcătoare despre natura delictului trebuie să fie sociologică, căci ceea ce înseamnă delict implică instituțiile sociale ale unei societăți”³⁹.

„Este deja larg acceptat că teoriile sociologice sunt mult mai dificil de testat decât teoriile din științele naturii. Faptele naturii sunt mult mai clare decât faptele sociale datorită diferențelor de complexitate. Gradul ridicat de interacțiune specific vieții sociale face dificilă izolarea aici a variabilelor și a determinării lor reciproce. Organizarea de experimente cruciale este și mai limitată în sociologie”⁴⁰.

1.2.3.1. Gabriel Tarde (1843-1904)

Sociolog și criminolog de renume, Gabriel Tarde, a elaborat teoria imitației, prin care a susținut faptul că deprinderile infracționale se învață, persoanele cu statut social inferior având tendința de a-i imita pe cei cu statut social superior. Astfel, „postulatele lui G. Tarde invocă criminalitatea ca un fenomen social, dispunând de cauze preponderent sociale ca: mizeria, incultura, influența negativă a mediului social înconjurător și altele”⁴¹.

Cu atât mai importantă pentru elaborarea prezentei cercetări este abordarea sociologului francez întrucât acesta a fost între primii care „a previzionat apariția crimei organizate de mai târziu. El a atras atenția asupra conlucrării dintre grupurile mari de crime pe care le caracteriza ca niște „organizații de intimidare și de exploatare a lașității umane”[...] Cu realism și, cu mult curaj pentru afirmațiile sale, Tarde descrie antica „Camorra” care domnea în Neapole, din care mafia siciliană era, o ramură desprinsă”⁴².

„După el, societatea se reduce la o grupare de indivizi care se imită între ei, iar evoluția socială e produsul geniului, al eroului, al inventatorului. Eroarea lui Tarde constă în faptul că el consideră omul ca un element care produce societatea, fără a ține seama de caracterele speciale ale societății”⁴³.

³⁸ Igor A. Ciobanu, *Criminologie*, volumul I, Chișinău, Editura Cartdidact, 2007, p. 41.

³⁹ Anthony Giddens, *op. cit.*, p. 193.

⁴⁰ Cătălin Zamfir, *op. cit.*, p. 180.

⁴¹ Igor A. Ciobanu, *op. cit.*, p. 119.

⁴² Tudor Amza și Cosmin Petronel Amza, *op. cit.*, p. 142.

⁴³ Petre Andrei, „Cuvânt introductiv” în Gabriel Tarde, *Legile sociale: schița unei sociologii*, prefață de Petre Andrei, traducere de Ștefan Vlăduțescu, Craiova, Editura Beladi, 2005, pp. 21-22.

1.2.3.2. *Enrico Ferri (1856 – 1929) și Raffaele Garofalo (1851-1934)*

Cei mai importanți discipoli ai lui Cesare Lombroso au fost Enrico Ferri și Raffaele Garofalo. Aceștia au contribuit la revizuirea unor idei inițiale ale lui Cesare Lombroso, studiile acestora completându-se reciproc.

Enrico Ferri, jurist și sociolog, considerat fondatorul criminologiei sociologice și a sociologiei criminale, a susținut faptul că trebuie avuți în vedere mai mulți factori sociali care influențează criminalitatea și că trebuie pus accentul pe prevenirea comiterii de infracțiuni în locul pedepsirii drastice a acestora.

„Meritul lui E. Ferri în progresul științei este enorm. El a observat că lupta împotriva criminalității nu se poate duce numai prin aplicarea pedepselor, fiind necesare și *măsuri economice*: libertatea comerțului și a migrației, retribuirea corespunzătoare a muncii, condiții de viață și de trai demne; *măsuri politice*: descentralizarea administrativă, libertăți cetățenești, parlament democratic etc.; *măsuri sociale*: libertatea căsătoriei și obligativitatea căsătoriei civile, admiterea divorțului, perfecționarea măsurilor de educare a copiilor”⁴⁴.

Raffaele Garofalo a promovat, de asemenea, faptul că societatea ar trebui să ducă o politică care să permită prevenirea criminalității, dar a susținut că, comportamentul infracțional nu este influențat de trăsăturile feței, ci de profilul psihologic al individului. Potrivit susținerilor lui Tudor Amza, Raffaele Garofalo a încercat să formuleze o definiție sociologică a crimei, adică una care să „desemneze acele acte care pot fi refuzate de orice societate civilizată ca fiind criminale și, dacă se produc, să fie reprimite prin aplicarea unei pedepse”⁴⁵.

Totodată, acesta are meritul de a fi „anticipat multe idei care se studiază de criminologia modernă, precum sunt: substratul moral și social al crimei, originea socială a acesteia, profilul moral și psihologic al criminalului și altele”⁴⁶.

1.2.3.3. *Emile Durkheim (1858-1917)*

Sociologul francez Emile Durkheim are meritul „de a fi contribuit la fondarea sociologiei ca știință și impunerea ei în cadrul științelor umaniste, considerând că sarcina sociologiei este aceea de a studia faptele sociale”⁴⁷.

Acesta a susținut faptul că în toate societățile există criminalitate și „nu poate exista o societate în care indivizii să nu se abată, mai mult sau mai puțin, de la tipul colectiv, este inevitabil ca și printre aceste abateri să fie unele care să

⁴⁴ Narcis Giurgiu *apud* Igor A. Ciobanu, *op. cit.*, pp. 148-149.

⁴⁵ Raffaele Garofalo *apud* Tudor Amza și Cosmin Petronel Amza, *op. cit.*, p. 126.

⁴⁶ Igor A. Ciobanu, *op. cit.*, p. 119.

⁴⁷ Carmen Bulzan, *Sociologia. Știință și disciplină de învățământ*, București, Editura ALL Educațional, 2008, p. 324.